

Nr 942

Av herr Eliasson i Moholm m. fl., om en samordnad bedömning av frågor om jordbrukslokalisering och landskapsvård.

(Lika lydande med motion nr 823 i Första kammaren)

1967 års riksdag antog nya riktlinjer för jordbrukspolitiken att tillämpas från den 1 juli 1967. Erfarenheten av densamma kan nu börja sammanfattas. I 1967 års beslut angavs jordbrukets rationalisering såsom en huvudfråga för jordbrukspolitiken och ägnades i samband därmed den största uppmärksamhet. Bakgrunden härtill skulle vara att jordbrukarnas, konsumenternas och samhällets intressen genom ett gemensamt grepp skulle kunna tillfredsställas på så sätt att jordbruksproduktionen fortlöpande sker så att resurser i fråga om mark, arbetskraft och teknisk utrustning utnyttjas på mest effektiva sätt. Strukturfrågorna och jordbrukets tekniska rationalisering har därför fortlöpande prioriterats vid tillämpningen av den nya jordbrukspolitiken. I allt väsentligt har stödet under denna tid utgått i form av statliga kreditgarantier. Bidragens betydelse i sammanhanget har alltmer reducerats.

Målsättningen för 1967 års jordbrukspolitik kan i princip uppdelas i tre punkter. Den första kan då anges vara att skapa rationella och på lång sikt bestående jordbruksföretag. I det avseendet synes den inledda jordbrukspolitiken i allt väsentligt motsvara de förväntningar som riksdagen ställt i sammanhanget. Det framstår däremot som om de två andra målsättningarna inte på samma sätt kunnat uppfyllas. Ja, det måste nu konstateras att dessa målsättningar helt kommit i skymundan. Dessa två målsättningar är beredskap i fråga om livsmedelsförsörjningen samt jordbrukets betydelse från lokaliserings- och beredskapssynpunkt. Genom det starka uttalande som departementschefen gjorde och som upprepades av riksdagen beträffande rationaliseringspolitiken har uppbyggnad av nya effektiva jordbruksföretag främst prioriterats. Genom ordalydelsen i rationaliseringskungörelsen (1967 nr 453 § 8) har det blivit praktiskt taget omöjligt att lämna något som helst ekonomiskt stöd till åtgärd som icke kan anses önskvärd från allmän synpunkt, samhällsekonomiskt motiverad eller från företagsekonomisk synpunkt lönsam. Vi har ingenting att invända mot ett fullföljande av denna rationaliseringspolitik vad avser uppbyggande av rationella och på lång sikt bestående jordbruksföretag, men vi kan däremot icke finna det

vara i överensstämmelse med den målsättning som också ingick i riksdagsbeslutet, nämligen att trygga en god beredskap i fråga om livsmedel eller att de lokaliseringspolitiska problemen skulle beaktas i samband med jordbrukspolitikens tillämpning. Det kan visserligen sägas att den senare frågan delvis avvisades av departementschefen. Men kvar står det faktum att endast om man söker behandla dessa spörsmål i ett sammanhang kan problemen om vår livsmedelsberedskap lösas på ett tillfredsställande sätt.

Vi vill här peka på vad departementschefen anförde i propositionen nr 96: 1967.

Det centrala skälet för att upprätthålla en stor inhemsk jordbruksproduktion är nödvändigheten av att trygga en god beredskap i fråga om livsmedel. Jordbruksproduktionen bör därför, som jag i det föregående anført, upprätthållas vid en nivå som inte understiger vad jordbruksutredningen angett som ett minimum.

I detta anförande hade departementschefen, vilket senare understruktits av riksdagen, klart uttalat jordbrukets betydelse för vår försörjning under krig eller avspärrning. Det torde emellertid här stå klart, att frågan om jordbrukets uppgift i sammanhanget i alltför hög grad har blivit en fråga om volymen av jordbruksproduktionen. Däremot har ingen hänsyn tagits till jordbruksproduktionens lokalisering. I högerpartiets partimotion nr 846 år 1967, i anslutning till proposition 95, uttalades:

En tillräckligt stor produktion av livsmedel inom landet, så att beredskapshänsynen vinner beaktande, är ett väsentligt samhällsintresse. Totalproduktionen torde ur den synpunkten inte enbart vara avgörande. Även lokalisering inom landet av jordbruksproduktionen bör beaktas.

Inom jordbruksnämnden har nyligen företagits en översyn av vår försörjningsberedskap på livsmedelsområdet. Denna har nyligen presenterats, och av denna översyn framgår bl. a. med otvetydig skärpa att en försämring av vår livsmedelsberedskap pågår i samband med strukturomvandlingen inom jordbruket. Koncentrationen av jordbruksproduktionen i riktning från skogs- och mellanbygder mot mer slättbygdsbetonade områden innebär i princip en försvagning av den allmänna försörjningsberedskapen och medför därigenom ökad sårbarhet. Men en sådan koncentration och omlokalisering visar sig nu bli en följd av tillämpningar av de riktlinjer som gäller för rationaliseringspolitiken. Vi vill slå fast att enbart den så kallade totala självförsörjningsgraden — dvs. volymen av jordbruksproduktionen — inte utgör något tillfredsställande mått på den faktiska produktionsberedskapen i händelse av störningar vid krig eller på grund av skärpt militärberedskap. Dessa frågor har icke uppmärksammats i tillbörlig grad hitintills, varför vi vill understryka nödvändigheten av att riksdagen i detta avseende ges möjlighet att ta ställning till dessa problem. Den problematik som blir en följd av en långt driven omlokalisering och effektivisering av jordbruksproduktionen innebär så påtagliga förändringar i jordbrukets

möjligheter att klara livsmedelsförsörjningen under avspänningsförhållanden att dessa frågor nu måste ägnas ökad uppmärksamhet. Ett fullföljande av den utveckling som nu är på väg inom jordbruksproduktionen synes innebära att jordbruket på sikt inte kan fullfölja målsättningen om en allsidig beredskap i fråga om livsmedel.

Inom stora delar av vårt land består jordbruksfastigheterna av kombinerade jord- och skogsbruk. I den utformning som jordbrukspolitiken fått och som tar sig uttryck i rationaliseringskungörelsen har det visat sig mycket svårt att ge stöd till just sådana kombinerade jord- och skogsbruksföretag. Riksdagens uttalande i samband med antagande av nya riktlinjer har medfört att stöd i princip kan ges till kombinerade jord- och skogsbruksfastigheter enbart om jordbruksdelen är av sådan beskaffenhet att den ur företagsekonomisk synpunkt kan anses rationell. Om den långsiktiga jordbrukspolitiken anses vara en fråga om att bygga upp rationella och på lång sikt bestående jordbruk, kunde man naturligtvis bortse från detta problem. Mot bakgrund av nödvändigheten att upprätthålla jordbruksproduktion även inom skogs- och mellanbygder för att därigenom bygga upp den beredskapscapacitet som erfordras, liksom för att motsvara grundmomentet i en aktiv lokaliseringspolitik kan man inte bortse ifrån att här föreligger påtagliga brister i den nuvarande rationaliseringspolitiken. Vi är medvetna om att frågan om stöd till uppbyggande av skogsbruksföretag prövas av skogspolitiska utredningen. Vi är också medvetna om att vissa förändringar i målsättningen för skogsbrukets rationalisering kan komma i fråga, men vi vill understryka nödvändigheten av att dessa frågor behandlas i ett sammanhang så att jordbruksrationaliseringen inte blir ett hot mot målsättningen om en tillfredsställande livsmedelsberedskap.

Det torde inte vara omöjligt att finna former för stöd om skapande av rationella kombinerade jord- och skogsföretag om skogsbrukets betydelse skjuts in i sammanhanget på ett annat sätt än vad som nu sker. Det torde då vara nödvändigt att fråga om stöd bör prövas efter delvis andra grunder än som nu gäller, men med hänsynstagande till det primära intresset av en god lokalisering av jordbruksproduktion och jordbruksbebyggelse.

Frågan om jordbrukets betydelse för landskapsvärden har observerats i diskussionen under senare tid med utomordentlig skärpa. Resultatet har bland annat blivit att naturvårdsverket tillsatt en speciell arbetsgrupp som bl. a. skall pröva möjligheterna att ge stöd till sådana jordbruksföretag som icke kan ges stöd enligt gällande rationaliseringskungörelse, men vilkas förekomst är av betydelse ur landskapsvårdens synpunkt. Vi förväntar att denna arbetsgrupp där också jordbrukets organisationer och Kommunförbundet är representerade skall under innevarande år kunna lägga förslag som blir av betydelse för en lösning av hithörande problem. Vi tror emellertid att det nu är nödvändigt med en samordning av samtliga dessa problem, nämligen landskapsvärden samt lokaliseringsaspekterna i övrigt. En sådan översyn

torde endast kunna ske genom att Kungl. Maj:t tillsätter en utredning vari bör ingå parlamentariker jämte representanter för berörda ämbetsverk såsom lantbruksstyrelsen, statens jordbruksnämnd, naturvårdsverket och arbetsmarknadsstyrelsen. Vid en sådan översyn bör olika aspekter vägas mot varandra. Målsättningen måste vara att skapa en helhetssyn över möjligheterna att förverkliga jordbrukspolitikens primära målsättningar beträffande rationaliseringspolitiken, lokaliserings- och landskapsvårdsfrågorna samt beredskapsläget.

Med stöd av vad här anförts hemställas,

att riksdagen i skrivelse till Kungl. Maj:t måtte anhålla om en utredning i enlighet med vad i motionen anförts.

Stockholm den 28 januari 1969

Rolf Eliasson (m)

i Moholm

Carl Eric Hedin (m)

Eric Krönmark (m)

Per Petersson (m)

i Gäddvik

Jöns Nilsson (m)

i Bästekille